

УДК 343.627:347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.26>

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ, ЯКІ СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ¹

Чорномаз О.Б.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Братковський В.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Костовська К.М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
начальник НМЦ Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Чорномаз О.Б., Братковський В.М., Костовська К.М. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи, які спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству.

Стаття присвячена вивченню повноважень та ознак суб'єктів, що здійснюють заходи, які спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству. Звернуто увагу на такі суб'єкти: спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Досліджено повноваження, покладені на уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, у тому числі їх повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Констатовано, що поліцейські реалізують повноваження у заданій сфері із врахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних структур на факти домашнього насильства та проведення оцінки ризиків.

Проаналізовано завдання із запобігання та протидії домашньому насильству, виконання яких покладене на різноманітні підрозділи органів Національної поліції, а саме: співробітників патрульної поліції, працівників сектору превентивної діяльності, співробітників мобільних груп з реагування на факти домашнього насильства, поліцейських ювенальної превенції. З'ясовано, що у чинному законодавстві не відображено, що завдання із запобігання та протидії домашньому насильству реалізуються вищезгаданими співробітниками Національної поліції, що потребує доповнень у нормативно-правовій площині. Запропоновано, що чинне законодавство потребує вдосконалення повноважень суб'єктів протидії домашньому насильству, зокрема що стосується

¹ «Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність».

повноважень та завдань окремих підрозділів Національної поліції (ДОП та ПОГ, патрульної поліції, підрозділів ювенальної превенції та інші), оскільки повноваження вказаних суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, немає конкретизації повноважень щодо протидії та запобігання домашньому насильству кожного окремого підрозділу.

Ключові слова: домашнє насильство, запобігання та протидія, підрозділи Національної поліції, специфічні завдання та обов'язки, законодавство.

Chornomaz O.B., Bratkovskiy V.M., Kostovska K.M. The concept and characteristics of subjects implementing measures aimed at preventing and combating domestic violence.

The article is devoted to the study of the powers and characteristics of the entities implementing measures aimed at preventing and combating domestic violence. Attention was drawn to the following subjects, namely: specially authorized bodies in the field of prevention and counteraction of domestic violence; other bodies and institutions entrusted with the functions of implementing measures in the field of prevention and countermeasures against domestic violence; general and specialized support services for victims; citizens of Ukraine, foreigners and stateless persons who are in Ukraine on legal grounds.

The powers assigned to authorized units of the National Police of Ukraine, including their powers in the field of preventing and countering domestic violence, were studied. It was established that police officers exercise their powers in the given area taking into account international standards of response of law enforcement structures to facts of domestic violence and conducting risk assessment.

The task of preventing and countering domestic violence, the implementation of which is entrusted to various units of the National Police, namely: patrol police officers, employees of the preventive activity sector, employees of mobile groups for responding to facts of domestic violence, juvenile prevention police officers, was analyzed. It was found that the current legislation does not reflect that the tasks of preventing and countering domestic violence are implemented by the above-mentioned employees of the National Police, which requires additions in the regulatory and legal sphere. It is proposed that the current legislation needs to improve the powers of the subjects of combating domestic violence, in particular, as regards the powers and tasks of individual units of the National Police (DOP and POG, patrol police, juvenile prevention units, and others), since the powers of these entities are prescribed in various legal acts, there is no specification of the powers to counter and prevent domestic violence of each separate unit.

Key words: domestic violence, prevention and counteraction, units of the National Police, specific tasks and duties, legislation.

Постановка проблеми. Домашнє насильство – це складна соціальна проблема, і ефективна протидія вимагає задіяності різних суб'єктів, що відрізняються характером, формами і методами діяльності, а також своїми повноваженнями.

У запобіганні та протидії цьому негативному соціальному явищу мають брати участь всі державні органи та громадяни [1, с. 64]. М. Легенька пропонує таке визначення суб'єкта адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства: «Наділені відповідними повноваженнями державні органи, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування та їхні структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи та організації, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у зв'язку з вчиненням такого насильства і спрямовані на його припинення, недопущення в подальшому та покарання кривдника» [2, с. 158].

Довгунь К.В. до суб'єкта адміністративного права у сфері протидії домашнього насильства – це фізична чи юридична особа, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов'язків, що зафіксовані в адміністративно-правових нормах, володіє правосуб'єктністю у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища [1, с. 66].

К. Гурковська суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, визначає наділені передбаченими законодавством повноваженнями органи публічної адміністрації та місцевого самоврядування, їхні структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також фізичних осіб – гро-

мадян України, іноземців та осіб без громадянства, що наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і спрямовані на його запобігання, припинення та притягнення кривдників до юридичної відповідальності [3, с. 216].

Стан дослідження. Питанням дослідження повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, присвятили свою увагу такі теоретики та практики, як Н.В. Аніщук, О.В. Бойко, А.Б. Блага, В.М. Бондаровська, Т.І. Возна, Ф.К. Думко, О.В. Ковальова, М.В. Корнієнко, О.О. Кочемировська, К.Б. Левченко, Ю.В. Лисюк, О.О. Небрат, С.В. Фролова, Х.П. Ярмачі та інші.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні згідно з положеннями Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011, ратифікована Україною 20.06.2022, набрала чинності для України 01.11.2022, послуги постраждалим від домашнього насильства можуть надаватися через загальні та спеціалізовані служби підтримки [6].

У статті 22 Конвенції визначено, що «сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення або організації, з дотриманням належного географічного розподілу, невідкладних, коротко- і довгострокових спеціалізованих служб підтримки будь-якій жертві, що піддається будь-яким актам насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції», а також «сторони забезпечують або створюють спеціалізовані служби підтримки жінок для всіх жінок-жертв насильства та їхніх дітей» [6].

Відповідно до статті 6 Закону України від 07.12.2017 р. № 2671-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відносять:

- 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [5].

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- 1) служби у справах дітей;
- 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
- 4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;
- 5) центри з надання безоплатної правничої допомоги;
- 6) суди;
- 7) прокуратура;
- 8) уповноважені органи з питань пробації [5].

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

- 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- 2) притулки для дітей;

- 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- 5) центри соціально-психологічної допомоги;
- 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- 7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам [5].

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі [5].

Але як ми бачимо згідно з п. 2 ч. 3 статті 6 уповноважені підрозділи органів Національної поліції України відносяться лише до інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [5].

Що стосується координації взаємодії суб'єктів на місцевому рівні, то згідно з п. 19. порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658, голова районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації визначає заступника голови, який є координатором з питань здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці [7].

При цьому, враховуючи те, як наголошує Нечитайло Б.В., що на органи Національної поліції України покладено основний тягар безпосереднього невідкладного реагування на випадки вчинення домашнього насильства, на наш погляд, у ст. 25 зазначеного Порядку взаємодії не врегульованим є питання міжвідомчої співпраці поліції з іншими суб'єктами [8, с. 134].

Так, для забезпечення міжвідомчої співпраці щодо реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на місцевому рівні, узгодженості заходів у цій сфері, підвищення їх ефективності, координації проведення інформаційно-просвітницьких заходів, розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування районними, районними у містах Києві і Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами рад об'єднаних територіальних громад, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад утворюються дорадчі органи – місцеві координаційні ради, до складу яких входять уповноважені представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, прокуратури та суду, громадських об'єднань, релігійних організацій, міжнародних та іноземних неурядових організацій (за згодою) [7]. Але до вказаних дорадчих органів – місцевих координаційних рад, не входять уповноважені представники Національної поліції, на рівні з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, прокуратури та суду. Це може відображатися на якості роботи дорадчого органу, в якому не оголошується позиція поліції щодо проблематики запобігання та протидії домашньому насильству.

Також не є виправданим тривалий час, який надається для інформування органу Національної поліції. Так, згідно з абзацом другим п. 33 вказаного Порядку «у разі звернення особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, та/або її законного представника уповноважена особа, визначена відповідно до абзацу першого п. 20 або п. 23 цього Порядку, не пізніше однієї доби інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції про звернення особи та/або її законного представника із заявою про вчинення насильства за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти. Аналогічні строки інформування вказані у абз. 2 п. 34, п.п. 2 ст. 35 вказаного Порядку [7].

Одна доба для інформування уповноваженого підрозділу органу Національної поліції – це занадто великий час, за який можуть наступити невідворотні події та наслідки щодо потерпілої особи. Також інформування електронною поштою може дати похибки щодо своєчасного ознайомлення з інформацією та реагування на неї. Відповідно, будуть запропоновані зміни щодо термінів та способів інформування [8, с. 134].

Необхідно зазначити, що під час організації діяльності органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству держава загалом спирається на вимоги міжнарод-

ного права. Так, пунктом «с» ст. 4 Декларації про викорінення насильства щодо жінок, яка проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 48/104 від 20 грудня 1993 року, передбачено, що держави повинні приділяти належну увагу питанням попередження та розслідування актів насильства щодо жінок та покарання за них відповідно до національного законодавства, незалежно від того, вчинені такі акти державою чи приватними особами [5].

Беручи до уваги визначений Законом «Про Національну поліцію» перелік суб'єктів О. Коломоець пропонує виділити 3 рівні суб'єктів протидії домашньому насильству, де перший рівень складають органи й установи, які прямо визначені чинним законодавством та для яких ця функція є однією з головних у їхній діяльності (спеціально уповноважені органи виконавчої влади з питань запобігання та протидії домашньому насильству, служба дільничних офіцерів поліції, ювенальна превенція, органи опіки і піклування, кризові центри, центри медико-соціальної реабілітації жертв домашнього насильства, виконавчі органи місцевого самоврядування та суди); другий рівень – органи та установи, що за родом діяльності можуть фіксувати прояви домашнього насильства (заклади системи охорони здоров'я, заклади системи освіти та культури); третій рівень – неурядові організації, діяльність яких спрямовується на захист прав та свобод людини («Ла-Страда Україна», «Харківська правозахисна група» та ін.) [9, с. 11].

Відповідно до норм Закону України «Національну поліцію» вказано повноваженнями, а саме, відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі [10]. Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

- 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону;
- 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи [10], що відповідає положенням п. 258 пояснювальної доповіді до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS № 210), який надає право

відповідальним правоохоронним органам на вхід до приміщення, в якому перебуває особа під загрозою [11, с. 115].

Сукмановська Л.М. наголошує, дослідивши компетенцію суб'єктів, що у відповідності до Закону мають право застосовувати спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, констатовано, що такими суб'єктами є уповноважені підрозділи органів Національної поліції та суди загальної юрисдикції. Законом ця категорія суб'єктів віднесена до інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Поліцейські підрозділи та суди забезпечують організацію застосування спеціальних заходів із протидії домашньому насильству у відповідності до своїх компетентностей. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України мають виключне право винесення кривдникам термінових заборонних приписів, а також беруть таку категорію правопорушників на профілактичний облік задля проведення превентивної роботи.

Суди уповноважені на винесення обмежувальних приписів стосовно кривдника, а також направлення таких категорій правопорушників на програму для кривдників задля формування у останніх ненасильницької моделі поведінки. Відтак, зважаючи на специфіку повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції та судів, а також важливість індивідуального підходу із застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству у відношенні до кожного кривдника, вважаємо, що доцільно закріпити у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» окрему категорію суб'єктів, що уповноважені застосовувати спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, виокремивши у таку категорію суб'єктів уповноважені підрозділи органів Національної поліції та суди [4, с. 436].

На думку О.В. Ковальової, питання щодо переліку підрозділів поліції, уповноважених застосовувати спеціальні заходи з протидії домашньому насильству, потребують додаткового опрацювання. Якщо взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи передбачено завданнями підрозділів дільничних офіцерів поліції та ювенальної превенції, то питання винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника залишається актуальним, передусім щодо підрозділів патрульної поліції, які переважно не мають спеціальних бланків, однак здійснюють реагування на випадки домашнього насильства й мають здійснювати оцінку ризиків, приймати за її результатами відповідні рішення [12, с. 87].

Висновки. На даний час чинне законодавство потребує вдосконалення повноважень суб'єктів протидії домашньому насильству, зокрема що стосується повноважень та завдань окремих підрозділів Національної поліції (ДОП та ПОГ, патрульної поліції, підрозділів ювенальної превенції та інші), оскільки повноваження вказаних суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, немає конкретизації повноважень щодо протидії та запобігання домашньому насильству кожного окремого підрозділу, а через неодноразові реорганізації та передачу повноважень механізм взаємодії не працює ефективно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довгунь К.В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020 р., № 4. С. 64–71.
2. Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2019/1. № 3. С. 153–159.
3. Гурковська К. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2020. С. 214–216.
4. Сукмановська Л.М. Суб'єкти застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2023. С. 433–437.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 02.09.2024).
6. Перелік суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. URL: https://just-dnipro.gov.ua/?view=viewnews&page_id=3389.

7. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#top>.
8. Нечитайло Б.В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 47. Том 1. С. 33–39.
9. Коломоєць О.Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 23 с.
10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. (Редакція від 11.04.2024 № 3633-IX). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
11. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та пояснювальна доповідь. Стамбул (Туреччина). 11.V.2011, Київ: «К.І.С», ТОВ «Дорадо-Друк», 2014. 194 с. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>.
12. Ковальова О.В. Особливості застосування поліцейськими спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству: матеріали Міжнар. круглого столу (Київ, 27 верес. 2019 р.). Київ, 2019. С. 86–89.